

K o n S t e r n a

neperiodicky vydávaný zpravodaj ZO ČSOP „Rybák“ Svitavy
zaměřený na ochranářské a ornitologické dění

číslo 11, září 2002

Obsah:

Slovo úvodem.

Zprávy výboru.

Navrhujeme, vyjadřujeme se,...

Bleskovky.

Z činnosti ZO.

Den Země 2002.

Sčítání racků chechtavých ve Svitavách.

Mapování hnízdišť poštolek obecných ve Svitavách.

Výsledky tříletého sčítání labutí velkých na okrese Svitavy.

Zprávy z úřadů.

Všimli jsme si.

Sportovní rybáři a ptactvo na Poličsku.

Otevření „Demonstračního objektu“ Boršov Lesy ČR s.p.

Zážitky a postřehy z terénu.

Vycházka po Hřebečském hřbetu.

Z letního tábora pro mladé ornitology.

Z chráněných území okresu – Dlouholoučské stráně.

Na cestách.

Králický Sněžník II.

Ornitologická pozorování.

Slovo úvodem.

V počínajícím létě tohoto roku jsme si připomněli 5 let od doby založení naší organizace. Zprávu k tomu výročí najdete jako součást vydání toho čísla KonSterny. Od posledních zpráv se nic dalšího zásadního v činnosti organizace nepříhodilo. Snad jen Filip Jetmar a Milan Janoušek se pustili do vzdělávání a poznávání nejrůznějších druhů rostlin v našem okolí (a nejen tam – „seno“ přivezl Milan k určení Pavlu Lustykovi až z Řecka). Je to dobře nejen pro ně, protože letos při svých toulkách přírodou objevili například řadu orchidejí na místech, o kterých jsme třeba ani nevěděli. Jsme také rádi, že se stále více do našich aktivit zapojuje Jakub Mach z Poličky, který nám především pomáhá v mapování ptactva Poličska a rybníků v Jedlové.

Změny, které můžeme očekávat od počátku příštího roku se budou odvíjet od podstatné změny ve státní správě – rušení okresních úřadů. Více tak budeme jednat s Městským úřadem ve Svitavách a Krajským úřadem v Pardubicích. Jsme tedy v očekávání.

Zvu vás na akce, které budeme pořádat ve zbývající části roku a přeji hezký podzim a začínající zimu.

Jiří Mach

Zprávy výboru.

- * V polovině února se výbor ZO schází k pracovní schůzce z A.Cedzem, vedoucím oddělení ochrany přírody a krajiny referátu životního prostředí Okresního úřadu ve Svitavách. Debata je především o nejžhavější problematice a našich požadavcích vůči RŽP před ukončením existence okresních úřadů na konci tohoto roku.
- * Sekretariát starosty města Svitavy nás dopisem informoval o možnosti účastnit se pravidelných tiskových konferencí města, na kterých můžeme novinářům nejen místního tisku a kabelové televize informovat o předem známých akcích, které budeme pořádat pro veřejnost.
- * Koncem měsíce března poskytlo městské zastupitelstvo opět částku 10.000,- Kč na činnost naší organizace v roce 2002.
- * 12. července se konalo setkání členů a příznivců naší organizace u Horního rybníka ve Svitavách. 9 přítomných se sešlo k příležitosti připomenutí pětileté existence „Rybáku“.

Navrhujeme, vyjadřujeme se,...

- * Koncem ledna se Jiří Mach dohodl na místech, kde na Dolním rybníku Rybářství Litomyšl umístí chlévskou mrvu. V letošním roce pak dojde i ke změně aplikace kejdy, která se bude do rybníka zavádět za odpouštění (nebo přetékaní vody) vody z Horního rybníka na jeho hrázi.
- * Jiří Mach se v rámci vodoprávního řízení RŽP OkÚ SY vyjádřil 30. ledna k žádosti Rybářství Litomyšl obdržet od RŽP OkÚ SY povolení, které sjednocuje již dříve udělená rozhodnutí k hospodaření na rybníku Polní v Jedlové. Nesouhlasil však s dobou platnosti povolení k aplikaci látek škodlivým vodám až do roku 2020 a navrhl provádět kontrolní odběr vody v měsíci červnu, kdy obsah celkového fosforu lépe ukazuje na míru trofie v rybníce.
- * F. Jetmar se 30. ledna zúčastnil vodoprávního řízení RŽP OkÚ SY, na kterém se projednávaly změny v povolení k nakládání látek škodlivých vodám pro rybníky Hvězda, Bukový a Nový u Opatova. Třístránkové vyjádření je kritické k některým dosavadním aspektům hospodaření Rybářství Litomyšl na těchto rybnících, ale i (po kolikáté již z naší strany, ale bez postihů) k práci vodohospodářského úřadu pod vedením přívržence Rybářství ing. Randáka (jak jinak než z Litomyšle). Orgán vydal rozhodnutí pro všechny 3 rybníky, proti kterému jsme se opět díky F.Jetmarovi odvolávali ke Krajskému úřadu v Pardubicích.
- * Dopisem vedoucímu RŽP OkÚ Svitavy se obrátil Jiří Mach s žádostí o podání informací, které se týkají chovu raka říčního v Jedlové a hospodaření Rybářství Litomyšl na Dolním rybníku (používání hnojiv, krmiv, chemické rozborů vody,...). Dále se dotazoval, zda-li někdo v loňském roce žádal o náhradu za škodu na zvláště chráněných živočiších (odpověď : nežádal). Odpovědi na první dvě témata však byly nekonkrétní, neuspokojivé a nebyly v podstatě téměř žádnou odpovědí. Proto Jiří Mach požádal vedoucího RŽP p. Konývku, aby situaci napravil a zajistil řádně požadované odpovědi na naše dotazy. V další odpovědi jsme se dověděli, že Okresní úřad je povinen respektovat rozhodnutí Rybářství Litomyšl údaje dále nezveřejňovat. Obrátili jsme se na úřad a zároveň na Ekologický právní servis v Brně, jestli je v tomto případě skutečně na úřadě, zda-li nám má nebo nemá námi požadované informace poskytnout. RŽP OkÚ vyzval koncem května legislativní odbor Ministerstva životního prostředí ČR k tomu, aby se vyjádřil k problematice poskytování námi požadovaných informací o rybí obsádce. Ten koncem června OkÚ sdělil, že musí vydat rozhodnutí o odepření poskytnutí požadovaných informací, proti kterému se můžeme odvolávat.
- Situaci ohledně přehledu o chovaných racích Rybářstvím Litomyšl převedl na AOPK Praha a Ministerstvo životního prostředí. Koncem dubna jsme obdrželi dopis, ve kterém byla zpráva o vysazení raků říčních. Do 5 račích rybníčků v Jedlové a Stašově bylo v roce 2001 vysazeno celkem 500 ks raků říčních (+ do každého rybníčku 20 ks škeble rybníčkové). V tomto roce se v rybníčcích chovaly tyto druhy ryb : mník jednovousý, ostrorečka stěhovavá, lipan podhorní, síh peleď a jelec jesen. V roce 2001 se počet úspěšně chovaných raků nezjišťoval, neboť došlo pouze k signálnímu vysazení, které má za úkol zjistit, zda-li v rybníčcích jsou vhodné podmínky pro chov raka říčního. Celý program chovu je koordinován RNDr. Holzerem.

* V polovině února přistihl Jiří Mach řidiče, který se snažil osobním automobilem projet trasu naučné stezky po břehu Dolního rybníka. Přitom poničil štěrkový pohoz a zapadl do mokré louky. Na základě této situace vyběhl potom dopisem odbor výstavby a územního plánování – sekci dopravy a odbor životního prostředí k instalaci dopravního značení, které by mělo eliminovat další podobné případy. Z místního šetření s odborem dopravy MěÚ vyplynula nutnost zamezit potenciálním vjezdům zvláště dvoustopých vozidel na trasu stezky podél rybníka. O prosazení instalace zábran se pak postaral vedoucí odboru životního prostředí MěÚ pan Antoš, jehož zásluhou byly kovové sloupy zabetonovány 15.května.

* Počátkem měsíce března podal Jiří Mach za naši organizaci žádost České inspekci životního prostředí v Hradci Králové o přezkoumání situace, kdy Rybářství Litomyšl s.r.o. aplikovalo v květnu roku 2001 kejdou do Dolního rybníka ve Svitavách mimo povolené období.

* Organizace se stala účastníkem stavebního řízení OVÚP MěÚ Svitavy k odstranění komína v Opatovci, kde hnízdí již po dlouhá léta pár čápa bílého. Počátkem března byla instalována hnízdní podložka se základem hnízda (vytvořil Marián Polák) na sloup, který byl vztyčen vedle komína. V rámci řízení naše ZO požadovala přemístění narozených mláďat na nové hnízdiště a zbourání komína po opuštění hnízdiště čapím párem i s mláďaty.

* Z důvodu hnízdního výskytu křepelky polní a chřástala polního u Koclířova v roce 2001, vydala ZO negativní stanovisko ke znovunavržení míst severně od obce k oborovému chovu jelenovité zvěře bez předchozího odborného posouzení výskytu zvláště chráněných živočišných druhů. Pan Maňák znovu projevil zájem o zřízení obory v rámci obnoveného územního řízení. Odbor výstavby a územního plánování MěÚ Svitavy pak vydal povolení k realizaci obory bez zřetele na fakt, že v území se vyskytují zvláště chráněné druhy ptáků, a proto musí p.Maňák žádat Ministerstvo životního prostředí o výjimku ze zákona o ochraně přírody a krajiny. Naše organizace podala proti rozhodnutí odvolání.

* Organizace podala odvolání proti rozhodnutí RŽP OkÚ Svitavy, který vydal souhlas s umístěním základnové stanice - vysílače společnosti Radiomobil u Farského lesa v Opatově. Krajský úřad rozhodl (po posouzení AOPK Pardubice) potvrdit rozhodnutí OkÚ, tedy povolit výstavbu dalšího vysílače u Opatova.

* Za ZO ČSOP podal 18. března Milan Janoušek k rukám vedoucího referátu životního prostředí Okresního úřadu ve Svitavách podnět k zahájení správního řízení ve věci nedovoleného záměrného rušení kormoránů velkých (a dalších zákonem ohrožených druhů) Rybářstvím Litomyšl bez předchozího povolení orgánem ochrany přírody. Situaci začal řešit odbor ochrany přírody České inspekce životního prostředí v Hradci Králové. Okresní úřad potom situaci převedl (jako šetření o přestupku) na Městský úřad ve Svitavách (odbor životního prostředí).

* 28.března podala naše ZO podnět k České inspekci životního prostředí v Hradci Králové k prošetření porušování zákona o ochraně přírody a krajiny a zákona o vodách Rybářstvím Litomyšl s.r.o. Případem se ČIŽP začala zabývat v polovině dubna.

* Naše ZO se v rámci správního řízení vyslovilo pro neudělení výjimky ze zákona o ochraně přírody a krajiny pro plašení a odstřel kormoránů velkých pro Rybářství Litomyšl s.r.o. Oddělení ochrany a přírody RŽP OkÚ se ztotožnilo s názorem naší ZO, že k povolení plašení (odstřelu) kormorána velkého musí Rybářství Litomyšl žádat o výjimku ze zákona zároveň pro další zvlášť chráněné druhy ptactva, které se na lokalitě vyskytují.

* Jiří Mach (společně s M.Janouškem jako svědkem) podal dne 8.dubna na Policii ČR ve Svitavách trestní oznámení na neznámého pachatele, který se měl dopustit porušení zákona o ochraně přírody a krajiny tím, že nedbalostí nebo úmyslně vypálil počátkem dubna významnou část rákosin a porostů ostřic mezi rybníkem Nový a Bukovka u Opatova. Dne 18. dubna vydalo obvodní oddělení ve Svitavách vyznění, že se nepodařilo zjistit skutečnosti odůvodňující podezření, že přestupek spáchala určitá osoba.

* Výbor ZO vypracoval a zaslal stížnost Krajskému úřadu v Pardubicích na RŽP OkÚ Svitavy, který nás (zjevně záměrně) nepřizval ke správnímu řízení k povolení vyhrnutí části pobřežních porostů rybníka Kmotr v Jedlové u Poličky. Kladným rozhodnutím pro Rybářství Litomyšl umožnila ing. Břeňová zlikvidovat místa, kde docházelo k rozmnožování druhů vodních ptáků a obojživelníků.

Krajský úřad rozhodl o znovuoobnovení správního řízení. RŽP OkÚ však rozhodl, že náš návrh na obnovu řízení je nedůvodný a zamítl ho. Proti tomuto zamítnutí jsme se odvolali opět k OŽPZ KÚ v Pardubicích.

* Počátkem května se Jiří Mach za naši organizaci vyjadřoval v rámci správního řízení referátu životního prostředí OkÚ Svitavy k povolení nakládání s látkami škodící vodám pro firmu Rybářství Litomyšl na 14 rybnících v Jedlové a Stašově.

* Dne 14.5. se za organizaci Jiří Mach a ing. Pavel Lustyk zúčastnili na odboru výstavby a územního plánování MěÚ Svitavy řízení k vydání územního povolení, které chce vydat p. Nováková z Letovic v k.ú. Moravský Lačnov na lokalitě „Louky u pramenů Svitavy“ (v lesích směrem severním od Horního rybníka) pro výstavbu poldru. P.Lustyk vytvořil pro naši ZO posudek (s razítkem AOPK Brno) s výčtem botanických druhů, které se nacházejí na louce, která byla dříve OkÚ Svitavy registrována jako významný krajinný prvek. Podle našeho názoru RŽP OkÚ Svitavy VKP zrušil v nesouladu se zákonem o ochraně přírody a krajiny tím, že nedeclaroval jako nutnou podmínku ke zrušení veřejný zájem rušit VKP. Dalším naším argumentem proti záměru byla skutečnost, že se na louce nacházejí zákonem 3 zvláště chráněné druhy rostlin a 6 druhů zařazených do Červeného seznamu cévnatých rostlin ČR. Dalším důvodem neakceptování zamýšleného záměru je skutečnost, že ve zde existujícím biocentru se nemají provádět zásahy, které by vedly k negativním změnám v ekosystémech, které jsou zde přirozené či polopřirozené. Vlhká louka patří podle dlouhodobých botanických průzkumů P.Lustyka skutečně k nejhodnotnějším s širokým okolím. Problémem však byla i skutečnost, že RŽP OkÚ Svitavy (A.Cedzo) vydal již kladné stanovisko k realizaci (zatímco osobně Jiřímu Machovi v létě loňského roku přiznal, že se mu záměr také „nezdá“) i za pomoci posudku jiných botaniků i pracovníka AOPK Pardubice. Kvalitu těchto posudků neznáme, ale oba posuzovatelé nejsou místní znalci poměrů a nezhodnotili vliv zásahu do lokality.

Byly také shledány některé nedostatky předložené dokumentace. Především se však musím zmínit o arogantním a neslušném způsobu jednání ze strany zástupců p. Novákové (p.Paclík a Dufek ze Svitav), kteří nejenže neustále komukoli „skákali do řečí“ a hovořili ve stylu „tohle bude takhle“, ale ponižovali práci ochránců přírody a konstatovali, že hájíme „své osobní zájmy“ a jsme „šťouralové“, kteří jim (podle našich slov) „kazí kšeft“ (lze předpokládat, že ze 3 milionů korun jistě „něco kápne“).

Naše ZO se v dalším kroku rozhodla napadnout rozhodnutí RŽP OkÚ Svitavy o zrušení zbývající části VKP „Louky u pramenů Svitavy“ v procesu přezkoumání mimo odvolací řízení u Krajského úřadu v Pardubicích.

* V rámci odvolacího řízení k udělení výjimky k používání látek škodlivých vodám pro Rybářství Litomyšl na rybníku Nový u Opatova jsme se vyjadřovali pro RŽP OkÚ Svitavy k odvolání Rybářství Litomyšl, ve kterém se tato firma m.j. dopustila pomluvy a křivého napadení, když v odvolání konstatovala, že naše organizace neodbornými zásahy poškozuje a zároveň i ekonomicky narušuje existenci této společnosti !

* Jiří Mach podal na RŽP OkÚ Svitavy 1.7. připomínky za naši ZO k odbahňování a úpravám břehů rybníka Stašovský ve Stašově, které bude realizovat Rybářské sdružení „Vysočina“ Polička. Správní řízení, kterého se J.Mach účastnil, se konalo 17.července. Výsledkem je z naší strany prosazení omezení výsadby stromů a keřů v blízkosti litorálních zón rybníka, úspěch návrhu zhotovení menšího ostrůvku bez dřevin v zadní části vodní plochy. Projekt například počítá s obnovou litorálních ploch a s úplným odvezením veškerého odstraňovaného materiálu na skládku u odpadů u Širokého Dolu u Poličky. Bohužel záměrem poličských rybářů je zavedení sportovního rybolovu na tomto rybníku (viz. příspěvek v rubrice *Všimli jsme si*).

Bleskovky.

* M.Janoušek získal ve spolupráci s panem K.Poprachem informace o **sově pálené**, kterou v listopadu loňského roku společně se Standou Lešingerem odváželi z Benátek u Litomyšle do vendolské záchrané stanice, protože se sova dostala do nádoby s olejem a to se jí stalo bohužel osudné. Sova pálená byla 18.července 2001 kroužkovaná v severoněmecké stanici a během 116 dnů pak „urazila“ 231 km.

* 31. ledna se neobvykle brzy navrátil na Dolní rybník ve Svitavách zde hnízdící pár **labutě velké**, který je kroužkovaný.

- * První **špačky obecné**, kteří se objevili ve Svitavách v letošním roce, registroval pan Jiří Pěníčka 3. února v okolí ulice R.Kloudy.
- * Přednášky v Městském muzeu a galerii ve Svitavách, kde o flóře oblasti Moravskotřebovska a Svitavska hovořil K.Sopoušek a o fauně pak Jiří Mach, se 28. února zúčastnilo 11 členů naší ZO.
- * Návrat „svitavských“ **racků chechtavých** na jejich hnízdiště na Dolní rybník jsme mohli zaznamenat 9.března.
- * **Kulíky zlaté** (min. 2 ex.) pozoroval v hejnu čejek na polích a loukách u Poličky Jakub Mach.
- * 3. dubna zjistil F.Jetmar a M.Janoušek, že na Novém rybníku u Opatova došlo k vypálení porostů ostřic a rákosu od rybníka Bukovka po hladinu Nového rybníka. Jiří Mach a Milan Janoušek podali Policii ČR trestní oznámení na neznámého pachatele.
- * Při exkurzi po trase naučné stezky „K pramenům řeky Svitavy“ byl pozorován 20. dubna poprvé u svitavských rybníků **slavík obecný**, kterého Jiří Mach přiměl ke zpěvu druhý den magnetofonovou nahrávkou samčího zpěvu.
- * 5 druhů **racků (chechtavý, bouřní, bělohlavý, žlutohý a malý)** bylo možné 21. dubna sledovat na svitavských rybnících.
- * 22. dubna pozoroval Jiří Mach na svitavském hřbitově poměrně vzácně protahujícího **lejska bělokrkého**.
- * Doposud největší počet **racků černoahlavých** (5) byl Jiřím Machem zaznamenán 24.dubna na Dolním rybníku ve Svitavách.
- * 26. dubna sledovali Jiří Mach, Jakub Mach a Milan Janoušek na Dolním rybníku prozatím největší počet zde protahujících **potápek rudokrých**.
- * Znovu obsazené dutiny **špačkem obecným** (2 páry) v polystyrenovém zateplení fasády domu na Malém náměstí ve Svitavách zjistil Jiří Mach na počátku května.
- * **Čápi bílí** se na komíně Jednoty-stavebnin ve Svitavách objevili až koncem dubna, od kdy se začali poměrně pravidelně na komíně zdržovat (14.5. 2 čápi na komíně a 1 krouží nad Dolním rybníkem).
- * Hnízdo se 3 mláďaty **káně lesní** potvrdil Jiří Mach (po upozornění Štěpánem Horkým ze Svitav) v lesíku mezi Vodárnou a lesíkem u Vendolí (ve směru od svitavské pískovny k Vendolí).
- * 10.června Jiří Mach instaloval v okolí Dolního a Horního rybníka celkem 11 cedulek, které informuje především místní zahrádkáře o dopadech jejich nevhodného ukládání zahradního (i jiného) odpadu do okolí rybníků. Při této příležitosti pak ještě vyvěsil 4 cedulky, které upozorňují na nebezpečnost nadměrného krmení labutí pečivem, cedulku o pohybu psů a 2 tabulky, které připomínají, že na Dolním rybníku je zakázán pohyb plavidel.
- * Jiří Mach a M.Janoušek potvrdili 13. června výskyt **chrástala polního** na loukách u Koclířova, kde v době hnízdění slyšeli 6 volajících samců.
- * V letošním roce byla vypuštěna odkalovací nádrž Masokombinátu Polička v Sádce u Poličky. Zdejší místo sledoval Jakub Mach z Poličky, který zde pozoroval především vodní druhy ptáků. V době od dubna do června to byly 4 druhy **vodoušů (rudonohý, bahenní, šedý a nejčastěji kropenatý)**, ale především zajímavý byl květnový výskyt **jespáka malého** a zejména **jespáků šedých**. Zahnízdili tu také **kulíci říční** a dno nádrže využívaly též **čejky chocholaté**. Menší kaluže se také staly místem rozmnožování **ropuch zelených** (viz *Zoologická pozorování*).
- * Při průzkumu výslunných strání u Ostrého Kamene objevili M.Janoušek a Jiří Mach 18.července lokalitu chráněné **okrotice bílé**, která zde roste v desítkách kusů. Předtím měli možnost sledovat při průletu vzácnějšího **motáka lužního**.

Z činnosti ZO.

- * Ukázkou terénního zjišťování sov na Javornickém hřebeni pro členy oddílu Zálesáci TOM Svitavy, předvedl 2.března Jiří Mach s motorizovanou pomocí S.Lešingera.
- * Od počátku února je díky příznivým podmínkám zahájeno naše mapování výskytu sov v oblasti Svitavska. U Opatova byl zjištěn puštík obecný, kalous ušatý a nově i sýc rousný. Mapování na Hřebči potvrzuje výra velkého (1M), sýce rousného (1M) a puštíka obecného (1pár). Na Javornickém hřebeni se pak 2.března ozýval po provokaci kalous ušatý (2M), sýc rousný (2-3M) a kulíšek nejmenší (1M). Ve Vysokém lese sv. od Poličky mapovala 8.března trojice Jakub, Jiří a Petr Machovi, kteří zaznamenali 1 samce kalouse ušatého, 2 samce sýce rousného a 1 samici puštíka obecného. Další mapování 29. března (Mach Petr a Jakub) v Lubenském lese a Královci u Borové a Lubné na Poličsku – 1F puštíka obecného. 31.března Standa a já na Hřebči (silnice přes hřeben od Kamenné Horky po Sklené) : 1 nesmělý kalous ušatý (U trianglu) a hlas nejistého sýce rousného (U sedanu). Další informace najdete v kapitole *Ornitologická pozorování*.
- * V březnu dokončil svoji práci SOČ Pavel Dědič, který se zabýval především prvoroční hnízdní obsazeností ve 30 sýkornících v lesích U Adama (od Horního rybníka po konec lesa směr Opatovec-Nový Valdek). Zjistil, že k prokazatelnému hnízdění došlo ve 47% budek. Vyhnízdilo 14 párů (12 sýkora koňadra a po 1 páru sýkora modřinka a brhlík lesní). Zcela nevyužito zůstalo jen 6 budek. S prací se Pavel pak umístil na 2. místě v Pardubickém kraji.
- * 30. března a 2.června provedli Jiří a Jakub Machovi další sledování tříletého mapovacího průzkumu hnízdišť kavek obecných v intravilánu města Poličky. Výsledkem bylo nalezení 122 párů, které pravděpodobně mohou v tomto roce v Poličce hnízdit.
- * Milan Janoušek se postaral o převoz autem sražené poštolky obecné v Lačnově do Záchrané stanice pro živočichy p. Zeleného ve Vendolí. Z Nové Vsi pak Milan vezl pravděpodobně zraněnou slípku zelenonohou, kterou vypustil v Lačnově, ale podle jeho slov si asi úspěšně nepovede. Do třetice sem přiváží Milan v létě zraněného rorýse obecného.
- * Jiří Mach odeslal 11.4. přihlášky do výběrového řízení ÚVR ČSOP do projektů „Ochrana biodiverzity“ s našimi programy „Mapování ohrožených druhů ptáků zemědělské krajiny Svitavska a Poličska“ a „Mapování výskytu sov na Svitavsku a Poličsku“. Projekty byly ÚVR podpořeny částkou 1100,- resp. 1.600,- Kč !
Za svoji osobu pak Marián Polák a Jiří Mach podali projekt k opravám a čištění budek, které jsme vyvěšovali v rámci společného projektu ČSOP a Lesů ČR s.p. v minulých letech.
- * Jiří Mach předal panu Horákovi (CMS – kabelová televize) na jeho žádost 4 samolepící siluety dravce na skleněné plochy v Litomyšli. Na zastávky ve Svitavách-Lačnově a v Semaníně je také umístil Milan Janoušek.
- * Jiří Mach předal lesní správě Lesů ČR s.p. ve Svitavách výsledky práce SOČ našeho člena Pavla Dědiče, který se zabýval prvoroční obsazeností ve 30 sýkornících v lesích u Svitav (za svitavskými rybníky směr Opatovec – Nový Valdek).
Při letošní kontrole těchto budek, zjistil J.Mach, P.Dědič (za asistence studentek gymnázia Jitky Kopecké a Moniky Kukalové), že v letošním roce je využitelnost budek 82%. Prokázané hnízdění (tedy nález snůšky nebo mláďat) bylo však jen v 6 případech. V budkách hnízdil 1 pár brhlíka lesního a 22 párů sýkor (především koňadra a méně pak modřinka). V 5 budkách se usadily vosy, ve 2 čmeláci a v jedné byl objeven plíšik lískový. 2 budky byly patrně odstraněny při těžbě dřeva. Budou doplněny při podzimním čištění.

DEN ZEMĚ 2002

Ke Dni Země se také tradičně přihlásila i naše organizace. Hlavní aktivity se odehrávaly v Opatově o víkend 19.-21.dubna. V pátek v 15:00 hodin byla otevřena výstava výtvarných prací dětí a výstavy fotografií „sever“. V 16:30 hodin proběhla přednáška Věry Maládkové o denních dravcích a v 19:00 hodin předvedl Marián Polák své diapozitivy v programu „Divočina za humny“. V sobotu MOPíci

uspořádali jarní úklid kolem řeky Třebovky v Opatově a v areálu ZŠ zasadili dub (foto M.Polák). Odpoledne se konala přírodovědně-vlastivědná soutěž pro děti a mládež. Potom proběhlo zábavné odpoledne s vyhlášením výsledků soutěží a večer vystoupil Dušan Romportl se svými diapozitivy z cest po Mexiku, Guatemaly a Belize. Nedělní dopolední program začal zasazením stromu v areálu ZŠ v Opatově a celý program k oslavám Dne Země v Opatově byl ukončen pěší exkurzí do přírodní rezervace Psí kuchyně, kde byla slavnostně otevřena studánka, nad kterou převzali MOPíci „Rybařící“ patronát. Podle slov Mariána byly letošní oslavy úspěšné a pochvaloval si i návštěvnost v průběhu všech tří dní. Poděkování patří nejen organizátorům, ale i Obecnímu úřadu za poskytnutí prostor kulturního domu a sponzorovi panu P.Bartoňovi z Opatova.

Ve Svitavách nabídl Jiří Mach 20. dubna svitavské veřejnosti a příznivcům ochrany přírody exkurzi po trase naučné stezky „K pramenům řeky Svitavy“. Možná, že i díky nepříliš pěknému počasí se nakonec po trase stezky vydalo 10 zájemců, kteří obdrželi nejen letáček ke trase NS, ale i samolepku s logem Dne Země. Doprovodného slova se také ujal přítomný botanik Pavel Lustyk. V oblasti rybníků se hodně hovořilo o problematice ochrany rybníka Dolní a o intenzifikaci zdejšího hospodaření i jeho vlivu na vegetaci a živočichy. Mnoho rostlin ještě nekvetlo, a tak jsme se mohli „pokochat“ poměrně hojným počtem i skladbou druhů ptáků, kteří se zdržovali na Dolním rybníku.

Sčítání racků chechtavých ve Svitavách.

Po 5 letech jsme se rozhodli 7.května provést sčítání hnízd racků chechtavých v pobřežních porostech svitavského Dolního rybníka. Celkem za 2 hodiny nasčítal Marián Polák (z lodi), Filip Jetmar (z lodi i pohybem v bahnitěm pobřeží), Jiří Mach (pohybem v bahnitěm pobřeží) a obětavá pomocnice Michala celkem 1391 hnízd s vajíčky. Předpokládáme tak, že racků letos vyhnízdlilo přes 1400 párů. Oproti roku 1997 je to tedy méně o asi 600 párů, ale pravděpodobně více než v posledních 2 letech. Pohybem v zátočinách rákosu i porostech zblochanu se ještě podařilo najít 5 hnízd lysky černé, 2 hnízda potápky roháče a především 5 hnízd potápky černokrké. Doplňme ještě, že vajíčka, kterých bylo od 1 do 5 (obvykle však 3-4), měly docela variabilní zbarvení i skvrnění. Hnízda jsou od sebe vzdálená nejméně 40-50 cm a často jsou jen těsně nad vodní hladinou. Nejvíce jich bylo v porostech zblochanu vodního. Doplňme, že k obávaným dotěrným útokům racků našťestí nedošlo. *(V polovině měsíce června jsme však sledovali jen velmi málo mláďat racků. I počet dospělců v této době naznačoval, že hnízdění bylo pro racky v tomto roce z nějakého důvodu velmi neúspěšné !)*

* 13. června provedl P.Dědič a J.Mach kontrolu obsazenosti ptačích budek (sýkorníků) v lese „U Adama“ (od Horního rybníka směr Opatovec), které společně vyvěsili v roce 2000. Letos se tedy sledovalo obsazení v 2. roce. Využito bylo letos 82% budek. Prokazatelně k hnízdění (nález snůšky nebo mláďat) došlo v 37% budek. Procenta však budou asi větší, protože bylo letos provedeno méně kontrol, které by prokázaly mláďata nebo snůšky v dalších budkách, ve kterých bylo nalezeno pouze hnízdo. Zajímavostí bylo zjištění využití budek vosami, čmeláky a přistižen byl i 1 plšík lískový. Z ptáků se zde daří především sýkoře koňadře. Méně již modřince a brhlíkům.

Mapování hnízdišť poštolek obecných ve Svitavách

16. června se Jiří Mach vydal pátrat po hnízdištích poštolek obecných ve Svitavách. V letošním roce byl tento druh vyhlášen Českou společností ornitologickou „Ptákem roku“. J.Mach se postaral i o mediální propagaci letošního mapování ve Svitavách. Známa hnízdiště z minulých let nahlásil p.Trunečka a především p. Chaloupka.

Termín mapování hnízdišť se ukázal jako poměrně pozdní, protože ve dvou případech byla nalezena již s největší pravděpodobností opuštěná hnízdiště (varna Pivovaru a ZŠ v Lánech- Na úvozu). Mláďata byla spatřena na II. ZŠ (T.G.Masaryka), na silu ZZN (za nádražím ČD) a ve dvoře firmy Tabák a.s. (Riegrova ul.). Dospělec na hnízdě byl viděn v komíně závodu Dinas. Otázkou zůstává výskyt páru v okolí za svitavskou tiskárnou, kde byl 1 pár v době hnízdění sledován několikrát. V nedávné minulosti obsazená hnízdiště na III.ZŠ nebo na kostele svitavského náměstí zůstala letos prázdná. Neprokázano bylo hnízdění také na kostele u nemocnice nebo na budově MěÚ-vila. Ve většině případů jsou hnízdiště poštolek výklenky ve zdech o ca 30x40 cm. Některá hnízda jsou člověkem záměrně zakrývána, protože v těchto místech se také často usídlují holubi.

* Marián Polák byl u toho, když se 26. června provádělo přemísťování čápat z komína v Opatovci na nově instalovanou podložku nedaleko komína, který se bude odstraňovat.

Sám měl tu čest 3 mláďata pomocí hasičského žebříku přendávat. Marián byl také zhotovitelem proutěného koše, který byl připevněn na kovový kruh. Doufejme, že tento nutný krok povede k uchování nejstarší hnízdní lokality čapa bílého na Svitavsku.

* V posledních 2 červnových týdnech naše ZO (za pomoci kolegů Vyskočila, Urbánka a Sopouška) uspořádala poslední sčítání labutí velkých v tříletém cyklu 2000-2002.

Souborné výsledky okresu Svitavy :

	2000	2001	2002	průměr
Počet kontrolovaných vodních ploch	80	89	91	86,66
Počet vodních ploch s výskytem labutí	16	17	18	17
Počet úspěšně hnízdicích párů	7	8	9	8
Počet mláďat v době mapování	26	37	37	33,33
Počet nehnízdících jedinců	22	18	25	21,66

Souborné výsledky jednotlivých oblastí okresu Svitavy :

	Svitavsko			Poličsko			M.třebovsko			Litomyšlsko			Jevíčko		
	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
Počet kontrolovaných vodních ploch	15	15	12	24	37	37	26	25	26	12	8	10	3	4	6
Počet vodních ploch s výskytem labutí	5	5	7	5	4	4	6	5	4	0	1	2	0	2	1
Počet úspěšně hnízdicích párů labutí	3	3	4	2	2	1	2	2	2	0	0	1	0	1	1
Počet mláďat v době mapování	10	14	19	5	11	5	11	9	5	0	0	4	0	4	4
Počet nehnízdících jedinců	11	3	3	4	4	3	7	6	6	0	3	2	0	2	0

Přehled hnízdních lokalit : (úspěšná hnízdění)

Svitavsko : Svitavy – Dolní rybník (00,01,02)
 /5/ - Horní rybník (02)
 Hradec n. Svitavou – (00,01)
 Opatov – Mušlový rybník (00,02)
 Opatovec – Černý rybník (01,02)

Poličsko : Lačnov – Lačnovský rybník (00,01,02)
 /2/ Sádek – Pavlišův rybník (00,01)

Moravskotřebovsko : Třebařov – Velký rybník (00)
 /5/ - rybník Nohavica (01)

- Mlýnský rybník (01)
Boršov – Horní boršovský rybník (02)
Udánky – Nový udánský rybník (00,02)

Litomyšlsko : Litomyšl – rybník Velký Košíř (02)
/1/

Jevíčsko : v. nádrž Smolná (01,02)
/1/

* Počátkem července Milan Janoušek, Standa Lešinger a Jiří Mach pátrali po ptácích zemědělské krajiny v okolí obcí Ostrý Kámen, Vendolí a Radiměř. Ze zastížených druhů vybíráme : křepelka polní, ůuhýk obecný, skřivan polní, čejka chocholatá, moták pochop, moták pilich, moták lužní, strnad obecný. U Ostrého Kamene pak M.Janoušek a Jiří Mach prohlédli lokalitu vzácného druhu rostliny – hladýše andělikového a výslunné stráně například s rmenem barvířským nebo starčkem přímětníkem.

* Jiří Mach provedl 16.července značení trasy naučné stezky „K pramenům řeky Svitavy“.

Zprávy z úřadů.

(uvádíme přehled všech zahajovaných řízení, ke kterým jsme byli pozváni, řízení označených vykřičníkem jsme se zúčastnili)

Odbor výstavby a územního plánování MěÚ Svitavy :

* Zahájil územní řízení a později vydal souhlas k výstavbě odpočívadla pro cyklisty v obci Koclířov.

! Zahájil obnovu řízení k výstavbě obory pro jelenovitou zvěř v Koclířově. Počátkem měsíce dubna vydal pak povolení k realizaci obory i v místech výskytu zvláště chráněných druhů ptáků. Proti tomuto rozhodnutí podala naše ZO, dále Lesy ČR s.p. a obec Koclířov odvolání.

! Zahájil stavební řízení k odstranění komína v Opatovci a stavbě konstrukce pro hnízdění čápa bílého v Opatovci. V červnu pak vydal souhlasné povolení k výstavbě náhradního hnízdiště a k likvidaci komínu jeho rozebráním.

* Zahájil stavební řízení a později vydal povolení k výstavbě dopravního propojení pro pěší a cyklisty města Svitavy (za Orlíkem) s obcí Javorník („U jelena“).

! Zahájil územní řízení pro výstavbu poldru v lese za Horním rybníkem (odkalovací nádrž) na toku řeky Svitavy.

Referát životního prostředí OkÚ Svitavy :

! Zahájil VŘ (vodoprávní řízení) ke změnám v povolení k nakládání látek škodlivých vodám pro rybníky Hvězda, Nový a Bukový v Opatově. Koncem března vydal povolení pro r. Bukový. Povolení pro rybník Nový a Hvězda vydal koncem měsíce dubna.

! Zahájil VŘ ke sjednocujícímu povolení k nakládání látek škodlivých vodám pro rybník Polní v Jedlové.

! Znovu nás přizval k nahlédnutí do všech materiálů, které úřad shromáždil k udělení rozhodnutí o umístění – výstavbě základnové stanice GSM u Opatova.

! Vydal souhlas k výstavbě základnové radiostanice u Farského lesa u Opatova.

* Zahájil vodoprávní řízení k udělení povolení rybářskému sdružení Vysočina Polička k nakládání látek škodlivých vodám na rybníku Peklo u Korouhve (extenzivní chov).

* Zahájil správní řízení k výstavbě další radiostanice, tentokrát u obce Vendolí (při silnici

směr Svitavy-Polička).

! Zahájil správní řízení k udělení výjimky ze zákona č.114 o ochraně přírody a krajiny k plašení a odstřelu kormorána velkého Rybářstvem Litomyšl na rybnících Nový a Hvězda u Opatova. Později vydal stanovisko, ve kterém se ztotožňuje s naší žádostí, aby žadatel zároveň žádal MŽP o výjimku pro další zvláště chráněné druhy ptáků, které se při plašení (odstřelu) kormorána velkého na rybnících v danou dobu vyskytují !!!

! Náš návrh na zahájení správního řízení ohledně nepovoleného plašení zvláště chráněných druhů vodních ptáků na rybníku Hvězda u Opatova přenesl k zahájení řízení a šetření o přestupku na odbor životního prostředí MěÚ Svitavy.

! Pod naším tlakem zahájil správní řízení k udělení výjimky dle §56 zákona o ochraně přírody a krajiny, která se má udělit obci Opatovec pro odstranění komína – hnízdiště čápa bílého (zvláště chráněného druhu). Výjimka za splnění všech našich podmínek byla počátkem května RŽP udělena.

! Oznámil zahájení správního řízení, ve kterém má být Rybářství Litomyšl uděleno povolení k nakládání s vodami pro chov ryb a udělení výjimky pro použití závadných látek ke krmení ryb, úpravě povrchových vod a k odstranění nežádoucí flóry na 7 rybnících v Jedlové a 7 rybnících ve Stašově.

! Zahájil správní řízení, ve kterém Rybářské sdružení Vysočina Polička žádá povolení pro odbahnění a úpravy břehů rybníka Velký Stašovský ve Stašově.

Odbor životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Pardubice :

! Na základě naší stížnosti rozhodl o obnovení řízení k úpravě litorálního pásma rybníku Kmotr v Jedlové. RŽP OkÚ nás v původním řízení nepřizval jako známého účastníka správního řízení.

Všimli jsme si.

Sportovní rybáři a ptactvo na Poličsku.

Vždy jsem na sportovní rybáře nahlížel s jiným pohledem (než na komerční-tohle slovo leze představitelům Rybářství Litomyšl silně „na nervy“- rybáře), pokud se týká jejich vlivu na výskyt vodního ptactva. První „kalný“ pohled jsem měl, když jsem se dověděl, jak kdysi vypadal Horní rybník-Rosnička. Mačkající se davy rybářů v sezóně u tohoto rybníka skutečně dokladují, co vše tak „masová“ záliba může přinášet. Přemýšlejícího člověka musí napadat rčení „všeho moc škodí“. Je však pravdou, že negativních vlivů ze stran dalších lidí („pejskaři, plavci, „lodkaři“ a také zahrádkáři) je více než dost. Svitavákům chybí další vodní plocha, kde by mohli rybařit. A tak stále častěji je i zaznamenáváno pytláctví na Dolním rybníku, které zdejšímu ptactvu taky nemůže prospívat.

Rybářské sdružení „Vysočina“ v Poličce patří mezi spolek velmi nadšených lidí, kteří jsou schopni uspořádat na realizaci stavby přehrady sbírku, ve které členové přinášejí desetitisíce Kč a soboty a neděle jejich práce se jistě počítají na stovky dní. Dělají kus práce i pro společenský život v tomto městě a jejich aktivity jsou známé daleko za hranice okresu. Letos jsem třeba musel ocenit značení a informativní podobu jednotlivých rybníků a nádrží. Snaha a péče o ně je bezesporu vidět.

Více se o tomto spolku začalo mluvit v roce 2001, kdy sdružení přišlo se záměrem vybudovat další vodní nádrž na Jánském potoce v místech, kde potok pěkně v olšině meandruje. Situace byla i dost medializovaná a vyjadřovala se k ní (po biologické stránce) řada místních (i krajských) institucí a osob.

Ornitolog však při pohledu na 3 nové nádrže v údolí Pod kopcem musí zatruhlit, protože ví, že zde se nikdy litorální pásmo (vhodné pro hnízdění nebo úkryt vodních ptáků) nevytvoří. Ani tažní ptáci se tu pro neklid i mimo rybářskou sezónu rádi nezastaví. Navíc RŽP OkÚ Svitavy nechalo „padnout“ část vlhkých luk (upolíny, tolije, hořeček a další), které dříve vyhlásil za VKP pro stavbu jedné z nádrží a nedokázal zajistit kosení těchto zajímavých míst.

Při letošní kontrole a sčítání vodního ptactva v okolí Poličky jsem však zaznamenal fakt, že poličtí rybáři začali lovit i na těch rybnících (Nový nebo Modřecký), kde se dříve neobjevovali. A tak jsem byl smutný z pohledu na rybníky, kde jsem nespátřil dříve zde hnízdící lysky, kachny nebo potápku malou. Bohužel i na činnosti poličských rybářů je patrné, že vodní plochy spíše využívají ke své potřebě a

hledisko ochrany vodního ptactva a vytváření vhodných podmínek pro ně nepatří mezi základní požadavky při stavbách i využití vodních ploch. Jeďte se někdy (a nejen když jsou závody) podívat na to, kolik rybářů sedí na rybníku Horní ve Svitavách nebo Peklo, Pomezský a hlavně nádrže Pod kopcem u Poličky. Bude jich možná víc, než všech vodních ptáků (vyjma kolonie rackův dubnu až květnu) v okolí dohromady.

Jiří Mach

Otevření „Demonstračního objektu“ Boršov Lesy ČR. s.p.

16. května letošního roku byl slavnostně otevřen Demonstrační objekt Boršov, který Lesy ČR s.p. zprovoznily prostřednictvím lesní správy ve Svitavách. Objekt na Hřebečském hřbetu má ukazovat způsob lesního hospodaření v souladu s mimoprodukčními funkcemi lesů.

Slavnostní zahájení proběhlo v rekreačním zařízení Vysoké Pole a naše organizace se přes pozvání akce nezúčastnila z časových důvodů (program od 9:30 do 15:00 hodin), a tak někdy objevíme, kde přesně je objekt umístěn a jakou má podobu.

Jiří Mach

Zážitky a postřehy z terénu.

Vycházka po Hřebečském hřbetu.

Už v zimě jsme se dohodli, že 8.května uspořádáme botanickou exkurzi do oblasti PR Rohová na Hřebečském hřbetu pod vedením Kamila Sopouška. Přesný termín se nám podařilo dodržet, a tak se 7 zájemců vydalo za pěkného počasí do svahů jednoho z biologicky nejhodnotnějších území naší oblasti. Poměrně rozsáhlou rezervaci jsme neprošli celou. Pohybovali jsme se od severní hranice po vrch Roh, kde jsme se dostali na lokalitu jedné z nejvýznamnějších zdejších rostlin – ploštičnicku evropského, který však vyrůstá až v letních měsících.. Zvláště v bukových podrostech jsme zastihli druhy pozdně jarního aspektu (např. česnek medvědí, kýčelnice cibulkonosná, mařinka vonná, bažanka vytrvalá, samorostlík klasnatý a další). Růst právě začínaly i různé kapradiny (sleziníky, papratky, bukovince nebo i osladič). Řada z nás viděla vůbec poprvé známé hřebečské tisy červené.

Zajímavostí byl jistě i pohled na haldy u štol dnes již bývalých dolů na jílovec-lupek a železitou vodu, která z nich odtékala. Působivá byla atmosféra v místech starších bukových porostů, kde jsme obdivovali i přítomnost zdejších živočichů. Zaujali především různí plži, kteří jsou vázáni na horniny hřbetu (jílovce) a zdejší mikroklimatické podmínky. Radost nám pak udělala mnohonožka svinule nebo někteří brouci (tesaříci, roháček, krasec, svižník). Dvakrát jsme našli slepýše a jednou užovku obojkovou. Zejména Filip Jetmar se radoval z pohledu na „pyžamáče“ – tedy selata divokých prasat. Pochopitelně jsem nemohl přeslechnout přítomnost čile vyzpěvujícího ptactva. Obzvláště čiperní byli budníčci lesní, červenky obecné a pěnkavy. Zakroužili i 2 čápi černí a hlasitě o sobě dala vědět žluna šedá. Domnívám se, že se „nakouknutí“ všem líbilo a pobídlo nás se do těchto míst vracet častěji.

Jiří Mach

Z letního tábora pro mladé ornitology.

Již několik let je pořádáno v oblasti Mikulova a Lednice Setkání mladých ornitologů, které je určeno pro začínající zájemce o ptactvo. Pod vedením RNDr. Josefa Chytila mají budoucí adepti ornitologie možnost sledovat ptactvo, ale i jiné skupiny zdejší pestré teplomilné přírody. Velkou výhodou je nejen odborný výklad, ale i přítomnost při odchytu ptáků do sítí.

Od 1. do 8. července se letošního setkání zúčastnil i student svitavského gymnázia Jakub Mach z Poličky. Svá pozorování uskutečnil především na rybníku Mlýnský u Lednice, kde měl možnost sledovat například tenkozobce opačné (1 ad. a 2 juv.), kolihy velké (2 ex.), kolpíky bílé (3 ex.), volavku bílou (1 ex.), kvakoše noční, poláka malého (1 ex.), zrzohlávku rudozobou (2M), husy velké, rybáky obecné, racky bělohlavé (35 ex.), orla královského (1 ex.), luňáka červeného (2 ex.), luňáka hnědého (1 ex.), rarocha velkého (2 ex.) nebo včelojeda lesního (2 ex.). Z odchytu Jakub hlásí například kulíka říčního, vodouše šedého, vodouše bahenního, cvrčilku slavíkovou a rákosníka tamaryškového (celkem 5 ex.).

Kromě ptactva měl Jakub možnost vidět třeba ploskoroha, kudlanku nebo otakárka ovocného (vše v chráněném území Skalka). O přínosu pobytu na jižní Moravě svědčí například to, že se 20 ptačími

druhy se Jakub setkal poprvé v životě. Další biologické znalosti a dovednosti pak jel Jakub „sbírat“ na letní soustředění úspěšných absolventů krajských kol biologických olympiád v Běstvině.

(Z poskytnutých informací zpracoval Jiří Mach).

Z chráněných území okresu – Dlouholoučské stráně.

Přírodní rezervace Dlouholoučské stráně se nachází nedaleko Moravské Třebové v údolí řeky Třebůvky. Jedná se o výslunné luční stráně prostoupené méně rozlehlými lesními remízky sestupně navazujícími na intravilán obce Dlouhá Loučka. Nadmořská výška chráněného území kolísá mezi 400 – 490 m n.m. a plocha CHÚ činí cca 55 ha.

Lokalita byla vyhlášena zejména z důvodu zajištění ochrany diverzity významné botanické lokality. Při terénním průzkumu v roce 1997 zde bylo zjištěno na 280 druhů rostlin. Vegetace je autorkou průzkumu Mgr. J.Čechovou řazena do svazu Bromion erecti, což představuje druhově bohatá společenstva minerálně silných půd teplých strání. Mezi nejvýznamnější rostliny, s nimiž jsme se při naší krátké návštěvě dne 30.05.2002 mohli v hojně míře setkat, náleží bezesporu okrotice bílá (*Cephalanthera damasonium*) rostoucí relativně běžně ve stinnějších částech remízků.

Stále vzácnější pětiprstku žežulník (*Gymnadenia conopsea*) jsme našli pouze v několika málo jedincích na jediném místě, pravděpodobně však bude běžnější. Oproti tomu jsme nezaznamenali uváděný vemeník dvoulístý (*Platanthera bifolia*), což lze ovšem přičíst na vrub délce vlastní prohlídky lokality. Jednou z nápadných rostlin lokality je orlíček planý (*Aquilegia vulgaris*), vytvářející místy dominantní fialový nádech stráně, jenž přechází v nádech narůžovělý v místech, kde jsou bohaté porosty vičence (*Onobrychis vicifolia*). Běžným druhem strání je také černýš rolní (*Melampyrum arvense*), když zde mají růst i jeho příbuzní černýš luční a hajní (*M.pratense* a *M.nemorosum*). Rod *Campanula* (zvonek) je zastoupen pěti druhy (rozkladitý, kopřivolistý, okrouhlostý, broskvolistý a klubkatý). Dále se tu vyskytují se různé druhy ostřic, pryskyřníků, mochen, jestřábníků, rozrazilů, jetelů, tolic aj. Z roku 1986 uvádí A.Cedzo ze strání rovněž výskyt vstavače kukačky (*Orchis morio*). Byla zde objevena také záraza bílá (*Orobanche alba*). Naopak nepotvrzený je výskyt zárazy (*Orobanche caryophyllea*).

Nás zaujal kromě jiného také možný výskyt nápadného modřence chocholatého (*Muscari comosum*), který se nám však přes snahu nalézt nepodařilo.

Z výčtu seznamu rostlin, které je zde možné i v jiných částech roku zastihnout vybírám třešeň křovitou (*Cerasus fruticosa*), zběhovce ženevský (*Ajuga geneviensis*), kontryhel lysý (*Alchemilla glabra*), rmen barvířský (*Anthemis tinctoria*), bělozářka větvitá (*Anthericum ramosum*), chrpa porýnská (*Centaurea stoebe*), lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*), hořečka brvitá (*Gentianopsis ciliata*), devaterník penízkový (*Helianthemum nummularium*), jalovec obecný (*Juniperus communis*), smolek jehlancovitý (*Koeleria pyramidata*), žebrice horská (*Libanotis montana*), bradáček vejčitý (*Listera ovata*), smldník jelení (*Peucedanum cervaria*), hořčík jestřábníkovitý (*Picris hieracioides*), prvosenka jarní (*Primula veris*), prvosenka vyšší (*Primula elatior*), hvozdík slzičky (*Dianthus deltoides*) a další.

Dlouholoučské stráně náleží k místům, jenž začínající botaniky, k nimž se snad řadíme i my, naladí do příjemné nálady. Proto návštěvu rezervace vřele doporučujeme všem, kteří mají hlubší zájem o přírodu.

Milan Janoušek

Na cestách.

Králický Sněžník II.

Název příspěvku má vyjadřovat skutečnost, že na téma Králický Sněžník I může zájemcům popovídat Marián Polák, který v květnu podnikl zajímavý pochod z Opatova až na tento vrchol. Trojice dalších uchazečů (M.Janoušek, K.Sopoušek a já) o „zdlání“ bodu ca 1424 m n.m. se pod horou objevila ráno 6.července. Pěkně po červené turistické značce jsme za necelé 2 a půl hodiny stanuli na špičce „Králičáku“. Cestou jsme se samozřejmě snažili vnímat okolí trasy. Ještě v lesním porostu jsme objevili především zvonečník klasnatý, kýchavici a mléčivec alpský. V místech, kde jsme narazili na první kamenité ostrůvky a výška smrků byla již podstatně menší, nám neunikla podbělice alpská a violka žlutá – sudetský endemitský druh. Na tomto místě jsme také registrovali početné dospělice lindušek lučních, které intenzivně krmili mláďata. Z dalších druhů ptáků, které létají v polohách vrcholu to byl rehek domácí, poštolka obecná a rorýsové.

Po vychutnání si pohledů na vše co nyní bylo pod vrcholem na polské i naší straně (a nezbytné svačině), jsme pomalu sestupovali k místu, kde pramení řeka Morava. Milan ještě fotí především violky žluté. Mě zase učarovaly pohledy na nedaleký skalní srub a četnější „kamenná moře“. V tuto

chvíli si pochvalujeme nejen zážitky, ale i přející pěkné počasí. Dolů z vrcholu jdeme po žluté značce, která o několik stovek metrů níže začíná kopírovat Moravu. Jdeme tedy ledovcovým údolím – trogou, kde nás začínají překvapovat nálezy některých druhů rostlin. Po sedmikvítku evropském a pryskyřníku platanolistém se naše zraky i optické soustavy našich fotoaparátů soustředí na jedinečnou kapradinu – žebrovníci různolistou.

Velmi zajímavé byly stinné a vlhké okraje silničky, kde rostl náprstník červený nebo oměj pestrý. Při dalším postupu do nižších nadmořských výšek se pak přidávaly i vstavačovité a liliovité druhy – lilie zlatohlavá, prstnatec Fuchsův a v konci naší cesty i kruštík široolistý a bradáček vejčitý. Mezi tím jsme našli třeba věsenku nachovou, měsíčnici vytrvalou, stračku vyvýšenou a četný zvonek široolistý. V řečišti Moravy jsme si nemohli nevšimnout konipase horského a skorce vodního, který krmil vzletná mláďata. A před nástupem do auta pak ještě Milan registroval hlas chřástala polního. „Na své“ si ale přišel spíše Kamil, který aktivně celou dobu „broučkařil“. Všichni jsme se ale těšili především z množství zajímavých druhů rostlin, které jsme v řadě případů viděli poprvé, protože horské a podhorské oblasti nenavštěvujeme příliš často.

Nechybělo ani závěrečné krátké posezení a osvěžení v místní restauraci, kde už jsme „spřádali“ plány na cesty do dalších míst.

Jiří Mach

Ornitologická pozorování.

Zkratky autorů : Janoušek Milan (*Jan*), Jetmar Filip (*Jet*), Lešinger Stanislav (*Leš*), Mach Jakub (*Ma Ja*), Mach Jiří (*Ma Ji*), Polák Marián (*Pol*), Pěnička Jiří (*Pěn*), Sopoušek Kamil (*Sop*)

Potápka černokrká (*Podiceps nigricollis*) :

07.05.02 – 5 hnízdících párů (nález hnízd), Dolní rybník, Svitavy (*Jet, Pol*)

Potápka rudokrká (*Podiceps grisegena*) :

26.04.02 – 3 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Ma Ja, Ma Ji*)

Kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*) :

26.02.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

28.03.02 – 5 ex., Horní rybník, Svitavy (*Ma Ja*)

30.03.02 – 1+11 ex., nad městem Polička (*Ma Ja, Ma Ji*)

12.05.02 – 1 ex., přelet nad Lánským rybníkem, Svitavy (*Ma Ji*)

Volavka bílá (*Egretta alba*) :

17.03.02 – 2 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

28.03.02 – 1 ex., Luční rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ja*)

22.04.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ja*)

Husa velká (*Anser anser*) :

06.03.02 – 1 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Čírka obecná (*Anas crecca*) :

08.03.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

21.03.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

01.04.02 – 1 pár, Horní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

20.04.02 – 1M, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

07.05.02 – 1M, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

22.06.02 – 2M, Troubný rybník, Polička (*Ma Ji*)

Čírka modrá (*Anas querquedula*) :

25.03.02 – 3M+1F, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
28.03.02 – 2M, Luční rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ja*)
07.04.02 – 3M+2F, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
20.04.02 – 6M+5F, Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Jet, Ma Ji*)
11.05.02 – 2M+1F, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
24.05.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Kopřivka obecná (*Anas strepera*) :

31.03.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
17.04.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
28., 29. a 30.04.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ja, Ma Ji*)
02. a 03.05.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Hvízdák eurasijský (*Anas penelope*) :

17.03.02 – 4M+7F, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
22.03.02 – 1M, odkalovací nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)
23.03.02 – 1M, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
20.04.02 – 2 páry, Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Jet, Ma Ji*)

Zrzohlávka rudozobá (*Netta rufina*) :

06.05.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Lžičák pestrý (*Anas clypeata*) :

21.03.02 – 2 páry, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
15. a 16.04.02 – 4 páry, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
20.04.02 – 4 páry, Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Jet, Ma Ji*)
24.04.02 – 8M+5F, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
26.04.02 – 7M+2F, Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Ma Ja, Ma Ji*)

Hohol severní (*Bucephala clangula*) :

12. a 13.03.02 – 1M, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
16.-21.03.02 – 1F, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
24.-27.03.02 – 1F, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
12.04.02 – 1 pár, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Polák kaholka (*Aythya marila*) :

24.-28.03.02 – 1M, Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Ma Ja, Ma Ji, Pěn*)

Morčák prostřední (*Merqus serrator*) :

22.04.02 – 1M, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ja*)

Morčák velký (*Merqus merganser*) :

11.01.02 – přelet 1M nad Dolním r., Svitavy (*Ma Ji*)

Orlovec říční (*Pandion haliaetus*) :

05.04.02 – 1 ex., Horní rybník, Svitavy (*Jet*)
07.04.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
08.04.02 – 1 ex., Baldovský rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ja*)
20.04.02 – 1 ex., Horní a Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Jet, Ma Ji*)

Včelojed lesní (*Pernis apivorus*):

15.05.02 – 1F, nad městem a Dolním rybníkem, Svitavy (*Ma Ji*)

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*):

21.03.02 – 1 ex., nad Dolním rybníkem, Svitavy (*Ma Ji*)

02.06.02 – 1 ex., Stašov u Poličky (*Ma Ji*)

Ostříž lesní (*Falco subbuteo*):

30.04.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ja*)

Chřástal vodní (*Rallus aquaticus*):

09.04.02 – 2 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

10. a 11.04.02 – 1 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

24.04.02 – hlas 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

21.05.02 – hlasy 2 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Chřástal polní (*Crex crex*):

12.06.02 – 6 volajících samců, louky u Koclířova (*Jan, Ma Ji*)

Kulík zlatý (*Pluvialis apricaria*):

09.03.02 – min. 2 ex. v hejnu čejek, Polička (*Ma Ja*)

Kulík říční (*Charadrius dubius*):

13.04.02 – 2 ex., pole u Dolního rybníka, Svitavy (*Ma Ji, Pěn*)

20.04.02 – 1 ex., Horní rybník, Svitavy (*Jan, Jet, Ma Ji*)

18.05.02 – 6 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ji*)

02.06.02 – 1 pár se 3 pull., Dolní rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ji*)

30.06.02 – 4 ad., Dolní rybník, jedlová u Poličky (*Ma Ji*)

Vodouš rudonohý (*Tringa totanus*):

28.03.02 – 1 ex., Luční rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ja*)

03.04.02 – 6 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

Vodouš kropenatý (*Tringa ochropus*):

01.04.02 – 1 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

02.04.02 – 2 ex., Baldovský rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ja*)

03.04.02 – 2 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

08.04.02 – 2 ex., Baldovský rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ja*)

27.04.02 – 1 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

10.06.02 – 1 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

15.06.02 – 1 ex., Lánský rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

29.06.02 – 2 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

Vodouš bahenní (*Tringa glareola*):

29.04.02 – 3 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

02.05.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

13.05.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

18.05.02 – 3 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ji*)

21.05.02 – 1 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

30.06.02 – 2 ex., Dolní rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ji*)

Vodouš šedý (*Tringa nebularia*):

10. a 11.05.02 – 2 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)
21.05.02 – 1 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

Jespák bojovný (*Philomachus pugnax*):

02.04.02 – 3 ex., plavou na hladině Dolního rybníka, Svitavy (*Ma Ji*)

Jespák malý (*Calidris minuta*):

15. a 16.5.02 – 1 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

Jespák šedý (*Calidris temminckii*):

20.05.02 – 2 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)
21.05.02 – 1 ex., odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)

Břehouš černoocasý (*Limosa limosa*):

26.03.02 – přelet 4 ex., Dolní a Horní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Racek malý (*Larus minutus*):

15.04.02 – 3 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
26.04.02 – 16 ad + 2 imm., Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Ma Ja, Ma Ji*)
29.04.02 – 9 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Ma Ji*)
06. a 07.05.02 – 4 imm., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
10., 11. a 12.05.02 – 1 imm., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Racek černohlavý (*Larus melanocephalus*):

01.04.02 – 1 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
09.04.02 – 2 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
16.04.02 – 2 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Jan*)
17.04.02 – 2 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
24.04.02 – 5 ex. (4 ad.+1 sad.), Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
26.04.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ja*)
27.04.02 – 2 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
09.05.02 – 1 ad., bažina u obce Rzy (UO) (*Jan, Ma Ja, Ma Ji*)

Racek bouřní (*Larus canus*):

05.03.02 – 1 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
14.03.02 – 4 ad + 1 imm., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
09.04.02 – 2 imm., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
21.04.02 – 6 imm., Dolní a Horní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Racek stříbřitý (*Larus argentatus*):

31.01.02 – 2 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Racek stříbřitý/bělohlavý (*Larus argentatus/cachinnans*):

21.03.02 – 2 ad. + 1 imm., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Racek bělohlavý (*Larus cachinnans*):

21.04.02 – 1 ex. v juv. šatě, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Racek žlutonohý (*Larus fuscus*) :

21.04.02 – 3 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
05.05.02 – 2 ad., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Rybák černý (*Chlidonias niger*) :

26.04.02 – 5 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Ma Ja, Ma Ji*)
01. a 02. 05.02 – 6 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
06.05.02 – 15 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Ma Ji*)
07.05.02 – 10 ex., Dolní a Horní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
17.05.02 – 10 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
18.05.02 – 6 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)
19.05.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Rybák bahenní (*Chlidonias hybridus*) :

29.04.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Ma Ji*)

Rybák bělokřídý (*Chlidonias leucopterus*) :

06.05.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Sýc rousný (*Aegolius funereus*) :

02.02.02 - 1M - teritoriální volání, Ve farském, Opatov (*Jet, Pol*)
16.02.02 – 1M, PR Rohová, Hřebečský hřbet (*Jan, Jet, Ma Ji, Sop*)
01.03.02 - 1M /volání/, Ve farském, Opatov (*Jet*)
02.03.02 – 2-3M, Javornický hřeben (*Leš, Ma Ji*)
08.03.02 – 2M, Vysoký les u Poličky (*Ma Ja, Ma Ji*)
29.03.02 – 1M, PR Psí kuchyně-PR Králova zahrada, Opatov (*Pol*)
31.03.02 – 1 ex., Hřebečský hřbet-U sedanu (*Leš, Ma Ji*)

Kalous ušatý (*Asio otus*) :

02.02.02 - 1M /hlas/, Ve farském, Opatov (*Jet, Pol*)
01.03.02 - 1M 1F /volání/, Ve farském, Opatov (*Jet*)
01.03.02 - 1F, u Nového r., Opatov (*Jet*)
02.03.02 – 2M, Javornický hřeben (*Leš, Ma Ji*)
08.03.02 – 1M, Vysoký les u Poličky (*Ma Ja, Ma Ji*)
17.03.02 – 2M, odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)
27.03.02 – 1M, odkal. nádrž, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)
29.03.02 – 1M, Mušlový rybník, Opatov-Semanín (*Pol*)
31.03.02 – 1M, Hřebečský hřbet-U trianglu (*Leš, Ma Ji*)

Kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) :

02.03.02 – 1M, Javornický hřeben u Svitav (*Leš, Ma Ji*)

Pušík obecný (*Strix aluco*) :

02.02.02 - 3M - Psí kuchyně, Králova zahrada, Zádolky, (*Jan*)
16.02.02 – 1 pár, PR Rohová, Hřebečský hřbet (*Jan, Jet, Ma Ji, Sop*)
01.03.02 - 3M - teritoriální volání, Zádolky, Králova zahrada (*Jet*)
08.03.02 – 1F, Vysoký les u Poličky (*Ma Ja, Ma Ji*)
27.03.02 – 1M, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)
29.03.02 – 1F, les Královec, Lubná (*Ma Ja, Ma Ji*)

Výr velký (*Bubo bubo*):

16.02.02 – 1M, PR Rohová, Hřebečský hřbet (*Jan, Jet, Ma Ji, Sop*)
10.04.02 - 1M (hlas), od Psí kuchyně (*Jet*)
27.04.02 – 1 ad. a 2 pull., stráň v obci směr Helvíkov, Opatov (*Jan, Jet*)

Strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*):

31.03.02 – 1F, opuštěný lom, Kamenec u Poličky (*Ma Ja*)

Konipas luční (*Motacilla flava*):

15.04.02 – 2M ssp. „flava“, Horní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Brkoslav severní (*Bombycilla garrulus*):

13.03.02 – min. 10 ex., u Dolního rybníka, Svitavy (*Ma Ji*)

Bělořit šedý (*Oenanthe oenanthe*):

06.04.02 – 1 ex., pole u Dolního rybníka, Svitavy (*Ma Ji*)
17.05.02 – 1M, pole u odkal.nádrže, Sádek u Poličky (*Ma Ji*)

Drozd cvrčala (*Turdus iliacus*):

23.03.02 – ca 80 ex., u Dolního rybníka, Svitavy (*Ma Ji*)

Slavík obecný (*Luscinia megarhynchos*):

20.04.02 – 1 ex., Dolní rybník, Svitavy (*Jan, Jet, Ma Ji*)
21.04.02 – 1M, Horní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Slavík modráček (*Luscinia svecica*):

09.04.02 – 1 imm. F, Dolní rybník, Svitavy (*Ma Ji*)

Lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*):

22.04.02 – 1M, hřbitov, Svitavy (*Ma Ji*)

Cvrčilka říční (*Locustella fluviatilis*):

18.05.02 – 1M, Bílý potok, Sádek u Poličky (*Ma Ji*)
02.06.02 – 1M, Dolní rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ji*)
12.06.02 – 1M, okraj lesa u Koclířova (*Jan, Ma Ji*)

Krkavec velký (*Corvus corax*):

10.05.02 – 57 ex., okolí odkal. nádrže, Sádek u Poličky (*Ma Ja*)
02.06.02 – 27 ex., Stašov u Poličky (*Ma Ji*)

Vrána obecná černá (*Corvus corone corone*):

02.06.02 – 1 ex., Dolní rybník, Jedlová u Poličky (*Ma Ji*)